

A MEGELŐZŐ TEVÉKENYSÉG SZEMÉLYTŐL FÜGGŐ KOCKÁZATKEZELÉSE

DR. HABIL. CZAKÓ KÁLMÁN

Absztrakt

Motiváltak vagyunk aszerint, hogy mennyire vonzó számunkra az elérendő, hogy mennyi nehézség árán tudjuk azt elérni, és hogy mennyire tartjuk értékesnek. Felmérhetjük, hogy ezek ismeretében, tudatosításával valóban törekedni akarunk-e az elérendő birtokba vételére.

Ha nagy nehézségek árán, de mégis vállaljuk az utat, erőnk függvényében érünk célt. Lehetséges azonban, hogy olyan bizonytalanságok, előre nem látott akadályok lépnek fel, amelyekről alig van valamiféle sejtésünk. Ha mégis vállaljuk az utat, bátrak vagyunk. Erős elhatározással különösen nagy nehézségeket is legyőzhetünk.

Kulcsszavak: kockázati területek, személy kockázatkezelése, a preventor kompetenciája és eszközei

1. Kockázatok területei

Előre egyáltalán nem sejtett, váratlanul előforduló események is felléphetnek célunk közelítésekor, amit véletlennek nevezünk a közbeszédben. A közlekedési lámpa elromlik, az autóvezető rosszul lesz, a gyerek beveri a fejét. Minthogy a véletlenek kiküszöbölését nem érhetjük el minden határon túl, az utat kockázatosnak minősíthetjük. A kockázat sokféle lehet. Hogy a kockázatkezelésig eljussunk, vázalnunk kell a véletlenrel kapcsolatos megfontolásokat.

1.1. Közgondolkodás

Néhány idézet rámutat a véletlenrel kapcsolatos közgondolkodásra. A jelenséget illetően Teller Ede gondolatait kiindulópontként kezelhetjük, miszerint a véletlen szó egyszerűen azt jelenti, hogy „nem értettük, nem értettem, de nem adtam fel a reményt, hogy többet értek”; arra törekszünk, hogy kellő mértékben értsük meg azt, ami történt, és ezáltal a következőkben legyen értelemes alapunk ahhoz, amit teszünk. Ha a véletlen bekövetkezett és kárt¹ okozott, erősnek kell lennünk, és a kárt el kell rendeznünk. A véletlen nem „a rejtőzködő Isten névtelenségét őrzi”, nem „a Jóisten művészneve”, nem „a sors pillanatnyi megakadása”. A nem elkerülhető véletlen Einstein szerint „számításaink kudarcá”. Fel nem ismert lehetőség szerint, ki nem számítható módon váratlanul bekövetkezik a véletlen. Meghatározatlan, előre nem jelzett, szabályszerűségekkel nem követett jelenség, esemény. A véletlen a szabályokhoz igazodóan nem várt, például azért, mert az információmennyiség követhetlenné, kezelhetlenné vált, vagy azért, mert értelmezhetetlenek, értelmetlenek, haszontalannak találjuk; nem gondoltuk volna, de mégis bekövetkezett.

¹ https://www.citatum.hu/szerzo/Teller_Ede Teller Ede

A véletlenül bekövetkezett eseményt akár magyarázzuk, akár nem, tényként kezelhetjük. Valójában azonban egyéni elfogadás függvénye az, hogy miként vélekedünk róla. A véletlen esemény később jelentést nyerhet a személyes gondolkodás, érzések, törekvések vonatkozásában. Az észleléstől a jelentéstulajdonításig mindig személyes utat járunk. Az javára válik mindenkinek, ha figyelembe vesz hitelesnek tekinthető adatokat és elszett következtetéseket nem von le a jelenség értelmezésénél.

1.2. Valószínűségek világa

A számokkal, valószínűségekkel jellemezzük az eseményeket. Tudatosítanunk kell, hogy minden esemény bekövetkezésének megvan a maga előfordulási valószínűsége. Ha a számszerű jellemzőket is feltárhatjuk, akkor az észszerűséget nagyobb mértékben érvényesíthetjük. A véletlenszerűség az esemény bekövetkezésének számszerű mutatója. Az esemény bekövetkezésének valószínűsége igen, konkrét bekövetkezése azonban nem határozható meg. A kockadobásban megjelenő pontszám klasszikus példa erre. Bár egy esetben nem tudjuk megmondani, hogy mi lesz a dobott kocka pontszáma, nagyszámú dobás esetében az előfordulásra vonatkozóan mégis előfordulási számadatot adhatunk meg. Hasonló a helyzet „fej vagy írás” esetében. A kocka sajátosságától, a pénzfeldobásra ható környezeti hatásoktól elméleti példánkban elvonatkoztatunk. A véletlenszerűség értékétől függően adódhat lehetőség arra, hogy esélyváltoztató hatásra az események célnak megfelelően, a folyamatok a kívánt irányban valósulnak meg. Minthogy több tényező befolyással van az esemény kialakulására, de mindegyik tényezőt nem tudjuk figyelemmel kísérni, előfordul, hogy az esélyek kívánt változtatását nem érjük el.

1. Megállapítás: A változások előre várható eredményét egyre pontosabban akarjuk meghatározni, de az események előfordulásának véletlenszerűségét nem tudjuk megszüntetni.

1.3. Oksági láncolat

Az okság elve léttörvény², mely szerint minden véges és esetleges létezőnek végső okra van szüksége, hogy létezhesék. Arisztotelész szerint „minden, ami mozog, más által mozog”. A „mozog”³ szó itt nem csupán a helyváltoztatást, hanem bármely változást, aktualizálódást jelent, pl. érzelmi, formabeli módosulást. A létezés szempontjából azt jelenti, hogy az esetleges létezőnek, ami tehát nem szükségszerűen létezik, szükségszerű oka van. Ami tehát megjelenik, megváltozik, aktualizálódik, az hatóokot föltételez. Ezzel a megközelítéssel nyilvánvalóvá válik, hogy gondolkodásunkban mindent a lét látóhatárán belül szemlélünk, és feltételezzük, hogy a lét a legvégső, a föltétlen, a szükségszerű. A dolgok összefüggésének, kölcsönhatásának az az *alapvető formája*, amelyben az egyik jelenség létrejötté (az ok) szükségszerűen előidézi, megelőzi⁴ egy másik jelenségnek

² <http://lexikon.katolikus.hu/O/oks%C3%A1g%20elve.html>

³ *görögül=magyarul*: κίνηση (kinészi) = mozgás; kinézis; αλλαγή = változás; συναλλαγή = tranzakció; αλλοστειρική = allosztérikus (térbeli formáját változtató)

⁴ Ellentéte: fordított okság = fordított kauzalitás. – Az okság és az idő egymástól való elválasztása révén további filozofikus gondolatok fogalmazhatók meg, pl.:

https://hu.frwiki.wiki/wiki/Causalit%C3%A9_invers%C3%A9

(az okozatnak) a létrejöttét. Az okság elvének, az okság törvényének objektív érvényességén alapszik a természeti, társadalmi valóság megismerése.

2. Megállapítás: az ok-okozat kapcsolatot mindenben érvényesnek tartjuk, de az kiküszöbölhetetlen, hogy az események magyarázataiban minden bizonytalanságot elkerülünk.

1.4. Fizikai rendszerek

A fizikai rendszerek leírásában ismerjük a *határozatlansági relációt*⁵, mely szerint két tényező együttesét tekintve az egyik tényező minél pontosabb meghatározása a másik egyre pontatlanabb meghatározásával jár együtt. Továbbá *megjósolhatatlan*, azaz előre meg nem mondható események is vannak, például, hogy a radioaktív atommag mikor bomlik. Ismeretes a *megfigyelői hatás* mely szerint egy rendszeren nem lehetséges mérést végezni, hogy azzal meg ne változtatnánk a rendszert. A megfigyelő hatással van a megfigyeltre és ez a megfigyelt jelenség vagy alany vizsgált jellemzőit is befolyásolja. A határozatlansági reláció a tényezők meghatározhatóságának pontosságára vonatkozó összefüggésre, a megfigyelés effektusa, azaz a megfigyelő hatás⁶ a vizsgált jelenség, rendszer, személy megváltozásának tényére utal.

3. Megállapítás: Törekszünk a fizikai folyamatok megismerésére, irányítására, de ez csak hatásgyakorlásunk korlátozottságával, kiküszöbölhetetlen kockázataival együtt járóan lehetséges.

1.5. Kémiai rendszerek

A kémiai rendszerek működésében olyan mechanizmust tételez fel Gánti Tibor⁷ biológus, mely az anyagi szerveződést öntörvényű szerveződésként egy kemoton modellben fogalmazza meg, melyet az élet minimálrendszerét kémiai automataként mutatja be. A rendszernek irányított a működése, van a környezeti változásokhoz alkalmazkodó képessége és fejlődhet. Az elmélet az anyagi rendszer működésének eredményét nem teszi a véletlentől függővé, a fellépő, rendszerből vagy környezetből eredő kockázatokat nem tekinti meghatározónak.

4. Megállapítás: A kémiai folyamatok irányításakor számolnunk kell az állapotok megváltoztatásával involvált kockázatokkal, a fizikai folyamatok befolyásával.

1.6. Biológiai rendszerek

A biológiai rendszerekben soktényezős folyamatokat akarunk megérteni. Jacques Monod⁸ Nobel-díjas biokémikus élettani folyamatainkban példaként az allosztérikus enzimek térbeli módosulásait tartotta olyan jelenségnek, amelynek – az anyagi-fizikai rendszerben lévő törvények determinisztikus érvényesülésekor – létrejötte számára elképzelhetetlen, mert ha az allosztérikus molekulák betöltik funkcióikat, kell lennie annak, ami nem véletlenszerű (létezésüket), bonyolult működésüket

⁵ https://hu.wikipedia.org/wiki/Hat%C3%A1rozatlans%C3%A1gi_rel%C3%A1ci%C3%B3
Ilyen tulajdonságú a hely és az impulzus mennyiségpár

⁶ https://hu.wikipedia.org/wiki/Megfigyel%C5%91i_hat%C3%A1s

⁷ https://hu.wikipedia.org/wiki/G%C3%A1nti_Tibor

⁸ MONOD, Jacques, 1970, *Le Hasard et la Nécessité, Essai sur la philosophie naeturelle de la biologie moderne*. Seul, Paris

létrehozta. Következtetéseit filozófiai, lételméleti térre extrapolálta, amely során következtetéseinek kudarcát egzisztenciálisan nem tudta elfogadni.

5. Megállapítás: Az élettani állapotot befolyásoló kémiai-fizikai folyamatok irányításának kockázatait nem tudjuk minden határon túl kiküszöbölni.

1.7. Egyéni-közösségi tevékenység

Az egyéni-közösségi tevékenységünkben is vannak kockázatok. Sőt tudásunk, személyes szabad döntéseink, lelkiismeretességünk mértéke további területeket jelent, ahol további kockázatokkal kell számot vetnünk. Mindez a sokféle praxisterület saját működési bizonytalanságaival egészül ki. Példaként: a házépítés során megtervezük, stabil építményként szeretnénk felépíteni, de számításainkba hiba csúszhat, az építők hanyagsága lehet mértéken felüli, az anyag a várakozástól eltérően kifáradhat, jöhet árvíz, földrengés. A kitűzött cél elérése mindig hordoz valamilyen fokú bizonytalanságot. Például a „digitális társadalom” megvalósítása elmarad lehetőségeitől, mert vagy technológiai, vagy személyes területen „közbejön” mások hatása, a szükséges kompetenciákat nem birtokolják az emberek stb.

6. Megállapítás: Tevékenységünk a kiküszöbölhetetlen fizikai-kémiai-biológiai-emberi működésben rejlő kockázatokat nem tudja megszüntetni, azokat tartalmazza.

2. Személyes világunk

A személyes világ eseményeinek szervezése, vezérelhetősége meghaladja azokat a tervezési lehetőségeket, amelyeket a matematika, a valószínűségszámítás, a sztochasztika és a matematikai statisztika tudományos terepe nyújt számunkra. A filozófiai, fizikai, kémiai, biológiai, praxisbeli tudományok által vizsgált jelenségek magyarázata egyre inkább bonyolódik, elbizonytalanodik. Törekvésünk olyan korlátokhoz érkezik, melyek tudatosítása nagyon fontos a személy-személy kapcsolatban lejátszódó folyamatok befolyásolásához, azaz a felelősségteljes hatásgyakorláshoz. A számok birodalmát meghaladva kell gondolkoznunk, amikor a megelőzés személyekre vonatkozó eseményeiről van szó, de a valóságra utaló számokat szem előtt kell tartanunk továbbra is. Az emberi életmód általánosságaiából, egyedi érdekességeiből meg kell érkeznünk például a szerencsejátékok, a művészetek, az irodalom világába is. Személy-személy kapcsolatban olyan eseményeket veszünk szemügyre a megelőző hatásgyakorlásban, amelyek egy személy, egy közösség életminőségével, fejlődésével kapcsolatosak. Ha a véletlen és a valószínűség kapcsán az emberi magatartás különös sajátosságait akarjuk kifürkészni, az emberi magatartás formálásának, az emberi erényeknek a területére is megérkezünk. Mindenki saját sorsának mestere, de tanácsot és támogatást elfogadhat; mindig tudatosítanunk kell, hogy nem mindent ismerünk másokban és saját nézőpontunkból indulunk ki, mégis amit megismertünk, amiben mások nézőpontjait értjük, jó eséllyel lehetünk eredményes munkát végző preventív szakemberek.

2.1. Nem léphetünk mások helyett

A közlekedés úton haladás. Számos szabály, egyéb tudnivaló, készség és vezetési gyakorlat biztosítja mindenki számára azt, hogy a közlekedő célját elérje. Az autóvezetés megtanulása során az oktató nem ül a vezetést tanuló helyére, nem

fogja helyette a kormányt, hanem önálló tevékenységet vár el tőle. A szülő segíti, felemeli a járnai tanuló gyermekét, de nem tud helyette lépni. A megelőző hatásgyakorlás során a preventor nem veszi át a másik személy felelősségét, és nem adja át saját felelősségét annak, akit támogat. A meglévő szabályok, a felek együttműködése, a konkrét segítése sem akadályozza meg a közlekedési balesetet, kár keletkezik. Az oktatónak a tanuló vezetésébe bele kell avatkoznia. A dolgok rendje felborulhat, nem kívánt események is bekövetkezhetnek. Arra törekszünk, hogy amit nem akarunk, azt elkerüljük, hogy ne lépjen fel akadályként semmi. A valóság azt mutatja, hogy egyéb okok következményeként a vasúti átjárónál minden előzetes figyelmeztetés ellenére is van baleset, hogy a tanulóvezető minden figyelem ellenére is hibázik, hogy van gyermekbaleset. Mondhatjuk, hogy senki nem akarta, mégis bekövetkezett. Személyiségünk, közösségeink fejlődése hasonlatos a példában említettekhez. Ép fejlődését támogatóként, útját egyengetőként, hibáktól, tévedésektől óvó gondoskodóként, stb., állhatunk mások mellett, de helyettük nem lehetünk szabadok, értelmesek, lelkiismeretesek.

2.2. Mások befolyásolása, hatásgyakorlás

Kérdezhetjük: ha *soha nem ismerjük meg a másik embert*, honnan vesszük a bátorságot, hogy másokat befolyásoljunk? Meg kell különböztetni a befolyás szándéka szerint a hatásgyakorlás preventív formáját és az emberi méltóságnak nem megfelelő szándék vezérelte manipulációt. A fejlesztés, a gondoskodás, a segítség, a bátorítás, stb. annak szolgálatában áll, hogy a személy érett, szabad döntései szerint, értelmes természetének megfelelően, lelkiismeretesen, tudatosan haladjon élete útján. Kiemelt *célok*at is megfogalmazunk, ami pl. az életminőség fejlesztése, az egészséges élet, ép személyiség fejlődése, a rend irányába haladás, nem kívánt események elkerülése, károk minimalizálása.

2.3. Saját magunkból kitekintve látjuk a világot

Az ITT és a MOST elfogadása ehhez igazodik. Azt az utat, amelyet meg kell tennünk, sem a síkban, sem a geoid felszín legrövidebb összekötő vonalain nem tudjuk távolságtartó módon ábrázolni. A geometrián túl kell lépni a haladási út megalkotása érdekében. Létezik egy személy-személy „kapcsolati geometria”. A fizikai világ leírására törekvést meghaladva próbálhatunk előbbre jutni utunkon. *Saját* világunk, saját vonatkoztatási rendszerünk van, amely szerint gondolkozunk. Ha tudatosítjuk ezt a „saját világot”, törekedni kell lelkiismeretünk szavára hallgatva mások „saját világának”, helyzetének megértésére. Átléphetünk *mások világába*, mások vonatkoztatási rendszerébe olyan mértékben, amilyen mértékben megvan a mások személyét illetően a beleélő képességünk és kölcsönös kezdeményezésben és kommunikációban szerzett tapasztalatunk.

2.4. Személyes alkalmassági követelmény a megelőzési kritériumok teljesítése

2.4.1. Kockázatot jelent, hogy milyen a jelértelmezésünk, milyen fogalmaink, milyen szavaink vannak. Az értelmezésekben, fogalmak megváltoztatásában, a szavak használatában megjelenő szándék megtapasztalása kockázatokat hordoz magában a **kommunikáció** számára.

Kockázatot jelent továbbá az, hogy milyen esélye van az üzenetváltó kommunikációban egymás megértésének, a kulturális háttér használhatóságának.

Az üzenetváltás során az üzenettartalom feldolgozásának és a megfontolt válaszadásnak időre van szüksége. Ezért a hatásgyakorlásra való felkészítés során, a képzésben a gyakorlati anyag kommunikációs tréning foglalkozást tartalmaz.

2.4.2. A **kölcsönösség** szempontjából a preventív szándék megvalósítása számára kockázatot jelent az, hogy a másik személy attitűdje milyen, például öntevékeny, vagy visszahúzó-e, szabálykövető, vagy féktelen-e, van-e önkontrollja vagy kirobbanóan spontán, mentálisan egészséges vagy nem.

Kockázatot jelent az, hogy ki hogyan reagál az őt érő hatásokra anélkül, hogy külön megfontolná. Ezért a hatásgyakorlásra való felkészítés során, a képzés gyakorlati részében kölcsönös kezdeményezésre irányuló tréningfoglalkozás kap helyet.

2.4.3. Annak szükségessége nyilvánvaló, hogy **ahol és amikor szükséges**, ott jelen legyen a preventor és legyen készsége, hajlandósága, továbbá legyen alkalmas állapotban arra, hogy hatásgyakorló legyen. Az ő helyzetmegítélése, döntései szerint alakul az esemény kezelése.

Ott lenni, ahol kell, akkor, amikor szükséges. Az eseménybe való bevonódás kezdete a preventor döntésétől is függ. Ezért a hatásgyakorlásra való felkészítés során, a képzés gyakorlati részében az eseménybe való bevonódásra irányuló tréningfoglalkozás kap helyet. A jog meg kell hogy jelölje azokat a helyzeteket, amikor a preventornak hivatásbeli kötelezettsége van adott folyamatba való belépésre. Ez a kötelezettség hasonló ahhoz, ahogyan az orvosnak adott szituációban segédkeznie kell azonnal a helyszínen.

2.4.4. Számítalan alapítvány, szellemi műhely, személyre vonatkozó módszer, tudományos kísérlet, diszciplináris ismeret mutat rá arra, hogy a **hiteles hatásgyakorlás** tudásanyagának alkalmazásában legalizálásra, felülvizsgált követelmények teljesítésére van szükség.

Ami korszerű, még nem biztos, hogy hiteles. Ami hiteles, nem biztos, hogy korszerű. Elődeink tudását átvesszük, felülvizsgáljuk, alkalmazzuk, megújítjuk, folyamatosan felülvizsgáljuk. Ezért a hatásgyakorlásra való felkészítés során, a képzés gyakorlati részében a szükséges tudás alkalmazásához a történeti tudással, illetve a vonatkozó kutatási eredményekkel kapcsolatos tréningek kapnak helyet.

2.4.5. A preventor felkészültsége nem minden, hiszen a hatásgyakorlás során merítenie kell készleteiből. Eszközei felhasználását tekintve tehát mintegy „raktáron” kell tartani felhasználandó tartalékait. Ennek a követelménye már a személyes gondosságot és a közösségi támogatást is szükségessé teszi. Ezt nevezzük a **rendelkezésre állás** követelményének, ami egyéni és közösségi lehetőségek felhasználhatóságát jelenti szükség esetén.

A tennivalók ellátásához szükséges eszközök felhasználása egy folyamat során többször is szükséges lehet. A „raktáron”, „tartalékban” lévő eszközök felhasználására kezdetben és később is lehet igény. Ezért a hatásgyakorlásra való felkészítés során, a képzés gyakorlati részében a folyamat fenntarthatóságának egyik garanciáját nyújtó, a tartalékok felhasználhatóságára vonatkozó tréningek kapnak helyet.

3. Kockázatkezelés

A preventor felkészítése során a kockázatkezelésre is fel kell, hogy készüljön. A preventor személyének fejlesztése tehát a képzés egyik célja, melynek keretét a tréningfoglalkozások adják.

A kockázatkezelés személyes kockázatait a hatásgyakorlásban leginkább a következők jelentik:

3.1. A kommunikációban felkészített személy képes célnak megfelelően hatást gyakorolni.

Kockázatcsökkentő: a célnak megfelelően *kommunikáló személy türelmessége*, mellyel szemben áll a kockázatonövelő türelmetlenség.

3.2. A kölcsönös kezdeményezésre felkészített személy képes a célnak megfelelő hatást gyakorolni.

Kockázatcsökkentő: a célnak megfelelő *kezdeményezéseknek helyet adó hatásgyakorlás*, mellyel szemben áll a másik kezdeményezésének lehetetlenné tétele.

3.3. A szükséges helyen és időben, késlekedés nélküli hatásgyakorlásra felkészített személy képes a célnak megfelelő hatást gyakorolni.

Kockázatcsökkentő: a *késlekedés nélküli hatásgyakorlás*, mellyel szemben áll a hanyagoló, halogató, elutasító szándék.

3.4. A hiteles, hatékony tudás alkalmazására felkészített személy képes a célnak megfelelő hatást gyakorolni

Kockázatcsökkentő: a *hiteles tudás alkalmazása*, mellyel szemben állnak a hiedelmek, a félrevezető véleményre hagyatkozás, a hitegető ígéretek, az álltudományosság.

3.5. A készletek felhasználására felkészített személy képes a célnak megfelelő hatást gyakorolni.

Kockázatcsökkentő: a tudás rugalmas alkalmazása, *alternatívák ismerete, készletezés*, mellyel szemben áll a végig nem gondolt beavatkozás elégtelensége, a használandó eszközök elérhetetlensége, a szükséges időben hiányzó eszköz.

4. Kompetencia

A **preventor kompetenciája** tartalmazza a személyes kockázatkezelés kompetenciáját és amennyiben a jog azt lehetővé teszi, a vonatkozó dologi kockázatkezelés kompetenciáját is. Egyes jelenségek és események váratlanságát vagy kiszámíthatatlanságát kiküszöbölhetetlen tényként kell elfogadnunk. Ugyanakkor az események fogadására felkészültségünk és tudásunk mértékét növelnünk kell egyéni és közösségi lehetőségeink szerint.

A kockázatkezelő és a kockázatviselő a kölcsönös kezdeményezés két pólusa a hatásgyakorlás során. A preventor kockázatkezelése, üzenete az egyik, a kockázatviselő üzenetfeldolgozása, válasza a másik pólus egy üzenetváltó folyamatban. Annak tudatában kell a hatásgyakorlás során eljárunk, hogy tévedhetünk a jelenségek értelmezésekor, aminek következtében döntéseink nem a lehető legjobbak, ezáltal tevékenységünk kiindulópontja hamis és folyamata nem hoz kellő eredményt. Vagyis a hibalehetőség tudatosításával egyidejűleg arra kell

törekednünk, hogy a hibalehetőségek tudatában, azokkal szemben építsünk tapasztalatainkra, olyan módon következtessünk, ami a cél elérésében előbbre tud vinni, hogy előrelátóak és a távlatot felmérő hatásgyakorlók legyünk.

Sem egyéni, sem közösségi dolgainkban nem kell eleve feladnunk küzdelmünket. Vállaljuk a hatásgyakorlás kockázatát, mert látjuk, hogy célt tudunk érni kitartó törekvésünkkel. Ami rajtunk múlik, amiért tehetünk valamit, abban van felelősségünk. Létünk, lehetőségeink korlátozottsága nem szünteti meg emberi törekvéseinket.

A kockázatok tudatosításához igazodik a hatásgyakorló bátorsága. Ezt követeli az észszerűség. A döntések lehetősége alapozza meg az ember orientációjának, útválasztásának szabadságát, amely a felismert felelősségteljes, lelkiismeretes cselekvés mozgásterét.

Olyan tartalmakat fogalmazhatunk meg, amelyek a valóságos kockázattal szemben is megállják a helyüket személyes hatásgyakorlásunkban. Három eseményfaktor és az időtartam vonatkozásában kell ezeket megjelölnünk. Ezek: a folyamathoz kötött gondosság, melynek eredménye a *kiszámíthatóság*; személyhez kapcsolt megbízhatóság, melynek folyamánya a *bizalom*; a kontextusok kezelésének alapja a realitás, igazság, *valóságosság*; az időbeliségben megélt elegendő idő, amelyet a *türelem* biztosít. A kiszámíthatóság mértéke, a bizalom foka, a valóságnak való megfelelés mértéke és a türelem az elfogadott kockázatokkal együttesen alapozza meg, adott esetben indokolja a hatásgyakorlás szándékát.

A megelőzési kritériumok teljesítéséhez hozzárendelhető néhány domináns tulajdonság, melyet a hatékony hatásgyakorlás érdekében érvényesíteni kell.

1. táblázat: A preventív kritériumok legfontosabb jellemzői a változtatás folyamatában

	Kritériumok	A kockázatkezelés hatékonyságát befolyásoló domináns követelmény / a kritériumok jelzője			
		Folyamatnál	Személynél	Kontextusnál	Időtartamnál
1.	Kommunikáció	kiszámíthatóan cselekedni / kiszámítható	bízni a másokban / bizalomra épülő	valóságnak megfelelni / valóságos	időt adni / türelmes
2.	Kölcsönösség				
3.	Késlekedés nélküliség				
4.	Hitelesség				
5.	Rendelkezésre állás				

Forrás: a szerző összeállítása

A képzésnek két kimeneti lehetősége van: preventor-asszisztens és mesterpreventor. Mindkettő fontos önmagában is és együttesen is. A preventor asszisztens adott szituációban személy-személy kapcsolatban működik. A mesterpreventor a szituációkra, a szituációk kapcsolódására, a környezetben való elhelyezkedésre (integráció) és folyamatokra (akciók) figyel az egyén és a közösség szempontjából.

A *jognak* lehetővé kell tenni, hogy a preventorok működése jogilag megalapozott legyen, azaz egyrészt a szituációban, másrészt a szituációt befolyásoló

szférákban⁹ jogosan eljárhassanak; nemcsak a tennivalók meglátásában, hanem azok elvégzésében is folytonosan lehetővé váljon a preventív út bejárása, vagyis a preventív lehetőségek felhasználása.

5. Eszközeink

Milyen megnevezett **területek** véletlenszerű eseményeivel van dolga a kompetens preventornak, és milyen eszközök állnak rendelkezésére?

2. táblázat: Kockázati területek néhány példával és a tudatos hatásgyakorlás legfőbb eszközei

A kockázatok csoportja	Példák a felvállalt kockázatok területeire	Tudatos döntés megalapozásának legfőbb eszközei
a kockázatviselő életszemlélete	a kockázatviselő sorsértelmezése	párbeszéd és véleményformálás tapasztalatok és belátás alapján
valószínűségi érték tudatosítása	kártyában 19-re mindig húzni	észszerűtlen vállalás belátása
fizikai	energiamennyiség elfogadása	előrelátható tényezők alapján számítás
kémiai	gyógyszerek felhasználásának elfogadása	A gyógyszer felhasználásáról a tájékoztató leírást, az orvos, a gyógyszerész véleményét tájékozódásunkhoz fontosnak tartjuk. A kémiai természetű hatásról tájékozódva, annak hasznosságát belátva vállaljuk a gyógyszer felhasználásában rejlő kockázatot.
biológiai / élettani	gyermekvállalás, utód születése	orvosi tapasztalat ra, javaslatra támaszkodó személyes döntés
biológiai / pszichológiai	önbizalom hiányával küzdő beteg személy döntésének elfogadása	az önálló érett döntés létrehozása érdekében - előrelátásunk szerint – a célnak megfelelően együttműködés a kockázatviselővel
biológiai / pszichiátriai	orvosi diagnózis elfogadása	a gyógyítás érdekében a tapasztalatok szerint kialakított diagnózisra támaszkodás
praxisgyakorlási	a szakmai hozzáértés fokának elfogadása	a hozzáértésről tájékozódva belátjuk a tervek, a működés hasznosságát, szükségességét
személyes egyéni	ismeretlen személlyel való kapcsolatteremtés kockázatának elfogadása	a szükség, az igény előre láthatósága és a kötelezettség belátása
személyes közösségi	csoporthoz tartozás felvállalása	előrelátható hasznosság, érdek alapján
transzcendens	transzcendens kapcsolat valóságtartalmának elfogadása	belátás alapján, elfogadva, hogy

Forrás: a szerző összeállítása

⁹ Endoszféra, mikroszféra, mezoszféra, exoszféra, makroszféra.

A kockázatviselő **részben azonosított kiindulási helyzete** ad lehetőséget a kölcsönös kapcsolatban a preventornak, hogy **részben racionális eszközeit** alkalmazza a hatásgyakorlásban. A kockázatkezelés tudatos kölcsönös hatásgyakorlás. A tudatos tartalom egyrésze a múltbéli forrásokban fellelhető tudás, az elsajátított, képzés során megszerzett tudás, és a jövőbe előrevetített folyamatokra vonatkozó tudás.

3. táblázat: A kompetens tudatos hatásgyakorlás kölcsönösségre épülő kétirányú folyamat

	Kiemelt kockázati területek	A kockázat-birtokoshoz tartozó kockázatok	Kölcsönös hatásgyakorlás (kiszámítható, bizalomra épülő, valóságnak megfelelő, türelmes)	A kockázatkezelő preventor racionális elemeket tartalmazó eszközei
1.	fizikai	szituációkban meglévő, részben azonosított kockázatok		tapasztalat (múltból) előrelátás (jelenben) belátás (jövőre nézve)
2.	kémiai			
3.	élettani			
4.	személyes			
5.	közösségi			
6.	transzcendens			

Forrás: a szerző összeállítása

A helyesnek felismert tennivaló elvégzése a kockázati területeken sok esetlegességet tartalmaz, körülmények által is befolyásolt, és más hatásláncokkal kapcsolódik, ami további kockázatot hordoz magában.

Összefoglalás

Kockázati területeket nevezhetünk meg, melyek mindegyikében megállapíthatjuk, hogy a változtatás folyamatában rejlő véletlenszerű eseményeket részben megismerhetjük, de véletlen előfordulásukat minden határon túl nem tudjuk kiküszöbölni. Hatásgyakorlásunk során nem szüntetjük meg a másik *személy* önállóságát, nem ismerünk meg másokat teljes bizonyossággal és teljesen, és bár saját látásmódunk szerint cselekszünk, mégis van mód mások nézőpontjainak megismerésére. Személyes alkalmasságunk megszerzésére a tréningek adnak lehetőséget.

A preventor *kockázatkezelése* asszisztens és mesterfokon személyes követelményeket támaszt; a kockázatkezelő működése legyen kiszámítható, bizalomra épülő, valóságnak megfelelő és türelmes valamennyi preventív kritérium esetében. A kritériumoknak megfelelően meg tudunk nevezni kockázatsökkentést vagy kockázatonövelést eredményező folyamatokat. A hatékony változtatási folyamat jellemzésében meg tudjuk nevezni a faktorok és az időfelhasználás tekintetében a tényezők *domináns tulajdonságait*. A kockázati területekhez hozzá tudjuk rendelni a hatásgyakorlás döntéseinek preventív *eszközeit*.

Csak *kölcsönösség* révén alakulhat ki a hatékony kockázatkezelő tevékenység.

PERSONAL RISK MANAGEMENT OF PREVENTIVE ACTIVITY

DR. KÁLMÁN CZAKÓ

Unforeseen, unexpected events can occur during the realization of our goal, which we call coincidence in everyday speech. We can identify certain risk areas, and in the case of each area we can partially learn about the random events taking place in the process of change, but we cannot eliminate the fact that they happen by chance. We can influence the processes, but at the same time we must respect the independence of the other person. We do not know others with full certainty and completeness, and although we act according to our own point of view, there is still a way to recognize other people's opinion. The trainings give us the opportunity to acquire our personal aptitude.

The risk management requires personal skills from preventer assistants and masters; the activity of the risk manager should be predictable, based on trust and be in accordance with reality. The preventer must be patient in the case of all preventive criteria. In accordance with the criteria, we can identify processes resulting in the reduction or increase of risk. When we characterise the effective change process, we can also identify the dominant features of the factors and we can also take into account the necessary time consumption. We can link the preventive tools of decision making to the risk areas.

Effective risk management activities can only be carried out on a mutual basis.

Keywords: risk areas, personal risk management, the competence and tools of the preventer